№ 14. Ապրիլի 22. — 1876 — ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ — Ապրիլի 22. № 14.

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 5 րուբլ, կէս տարվանը 3 րուբլ:
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը [illegible]
Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի
Тифлисъ Редакція «Мшакъ».

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերի):
Յայտարարութիւնները ընդունվում են [illegible]
Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառից 2 կոպէկ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Դա մեծ յաղթութիւն է։—Ներքին տեսութիւն. Թիֆլիսի գործակատարների փոխադարձ օգնութեան ընկերութիւնը։ [illegible] —Արտաքին տեսութիւն. [illegible] —Յայտարարութիւններ։—Բանասիրական. Գժատուն։

ԴԱ ՄԵԾ ՅԱՂԹՈՒԹԻՒՆ Է

Որքան և խօսեր, որքան և հայհոյեր „Արարատը" [illegible]

[illegible]

Ամեն տեղ, ամեն ազգի մէջ առեւտարանը ազգային, մայրենի, ռամկական, խօսեցած լե-[illegible]

[illegible]

Մենք թէև չենք համակրում „Արարատի" ծանր, անմարսելի, խառն, այլանդակ աշխարհաբարին, ինչպէս որ չենք կարող համակրել և թիւրքիայի հայոց լրագրութեան և Մխի-Թարեանների անճոռնի աշխարհաբարին, մենք թէև ի հարկէ կը կամենայինք որ առետարանը թարգմանվէր ժողովրդին աւելի հասկանալի բարբառով, այն է՝ „Հիւսիսափայլի" կամ մեր ա ր դ ե ա ն կովկասեան հայոց լրագրութեան լեզուով,—բայց մենք այնու ամենայնիւ կը համարենք լրագրութեան մեծ յաղթութիւն, եթէ առետարանը առաջին անգամ թարգմանվի և այն աշխարհաբար լեզուով, որով գրում է „Արարատը" և որի ձևերին մեր կողմից չենք կարող համակրել:

Ինչ աշխարհաբար լեզուով և թարգմանվէր առետարանը, եթէ նա թարգմանվէր քսան, տասն և հինգ, տաս տարի սրանից առաջ,—այժմ հայոց լեզու չէր անհետանայ փոքր առ փոքր, ինչպէս որ այժմ անհետանում է մեր ազգաբնակութեան մէջ, նա վաղուց կը դառնար ընդունված, գործածական լեզու հայոց կեանքի մէջ.... Այդ ծանր պատասխանատուութիւնը թող մեր հոգևորականութեան վրա լինի... բայց դարձեալ ուշ չէ, թող այժմ անեն....

Այդ դարձեալ կը լինի մեծ քայլ և այդ քայլը մենք արած կը լինենք այնպիսի կարճ միջոցում, որ ոչ մի ազգութիւն արած չէ: Այդ քայլը մենք կը համարենք ժ ա մ ա ն ա կ ի ց առաջադէմ ոգու յաղթութիւն կ ղ ե ր ա կ ա ն յետադէմ ոգու վերա:

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԹԻՖԼԻՍԻ ԳՈՐԾԱԿԱՏԱՐՆԵՐԻ ՓՈԽԱԴԱՐՁ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ապրիլի 18-ին, կիրակի օրը, կայացաւ Թիֆլիսի ազնուական բանկի դահլիճում գոր-ծ ա կ ա տ ա ր ն ե ր ի փ ո խ ա դ ա ր ձ օ գ ն ո ւ-թ ե ա ն ընկերութեան հիմնողների ընդհանուր ժողովի նիստը: Նախագահ ընտրվեցաւ Գրիգոր Արծրունի: Կարդացվեցաւ ընկերութեան կանոնադրութիւնը և յարուցվեցան մի քանի կէտերի մասին վիճաբանութիւններ: Նատի շարունակութիւնը յետ գցվեցաւ միւս կիրակի օրը, ապրիլի 25-ին, որի պարապմունքների առարկան կը լինի՝ կատարելապէս մշակել կանօնադրութիւնը և ընտրել հիմնողներից մի մասնաժողով, որի պաշտօնը կը լինի ներկայացնել մշակված կանօնադրութիւնը տէրութեան հաստատութեանը:

Այդ առիթով մենք կը կամենայինք մի քանի խօսք ասել ընկերութեան նպատակի մասին: Ընկերութիւնը շատ համեստ նպատակ ունի և այդ նպատակը կարելի է երկուսի բաժանել՝ ն ի ւ թ ա կ ա ն և բ ա ր ո յ ա կ ա ն բարելաւութիւն մեր քաղաքի գործակատարների դրութեան: Այդ ընկերութիւնը միջոց կը տայ գործակատարներին, որք տեղ չունեն, որք ծերացած են, կամ հիւանդ են, նիւթական նպաստներ ստանալ ընկերութենից, իսկ մի և նոյն ժամանակ գործակատարների դասը, որի մտաւոր և բարոյական զարգացումը թանգ է ոչ թէ միայն իրանց, որպէս առևտրական և քաղաքի աշխատող նոր սերունդին, բայց որի այդ մտաւոր և բարոյական զարգացումը օգտաւէտ է ամեն բարեմիտ և խելացի զումարատէրին և խանունատէրին,—կունենայ այդ ընկերութեան մէջ մի բարոյականացնող և կրթողական կենտրոն:

Խելացի, զարգացած, ազնիւ զումարատէրին և խանութատէրին էլ օգտաւէտ է երբ իր գործակատարները բարոյական, մտաւորապէս զարգացած երիտասարդներ կը լինեն...

Ամենայն ընկերութիւն ունի իր բարի նպատակը, եթէ որ նորա հիմնողները չը դարձնեն ընդհանուրի օգուտը միայն անձնական օգուտների... Անձնական օգուտները չը պէտք է գերակշռեն ընդհանուր օգուտներից: Երկուսի մէջ պէտք է լինի կատարեալ ներդաշնակութիւն: Ամեն տեղ այն ընկերութիւնը միայն ունեցել է աջողութիւն, որ հետևել է ընդհանուր օգուտների պաշտպանելուն և չէ թոյլ տուել ընկերութեան մէջ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԳԺԱՏՈՒՆ

(Տաճկաստանի մամուլը և գաղթականութեան խնդիրը)

—

Ընթերցող, պատահել քեզ երբեմն գժատունը մանել, դու տեսել ես այս թշուառ օթեանի նոյնպէս թշուառ հասարակութիւնը...

Այնտեղ հանդիպում են քեզ մարդիկ, որոնք խօսում են, դատում են, վիճում են, և նոցա խօսակցութիւնն այնքան կանոնաւոր և ոգելից է, որ քո մէջ յակամայից ծնվում է մի այսպիսի միտք՝—«Միթէ դոքա խելագարներ են. ինչի են բերած այս անբախտները մի այսպիսի տխուր բնակարանի մէջ»։

Յանկարծ դերը փոխվում է...

Դու տեսնում ես նոյն փիլիսոփան, որ քեզ հետ խօսում էր, դատում էր աւելի բարձր և վսեմ համ-մարդկային գաղափարների վերա, նա, որ աշխարհների և ազգերի ճակատագիրն էր վճռում,—իւր խորհրդածութիւնքը վերջացնում է այսպիսի խօսքերով. «պարոն, եթէ քո քթիցդ մի հատ մուկն իւր պոչիցը կախուած լինէր, ախ որքան հեշտ կը լինէր նորան քո բերանը մտնել»...

Դու այն ժամանակ միայն համոզվում ես, որ դա խելագար է...

***

Այսպիսի տպաւորութիւն է գործում ընթերցողի վերա, երբ իւր ձեռն է առնում Տաճկաստանի որ և իցէ լրագիր։ Այսպիսի տպաւորութիւն գործեց իմ վերա Զմիւռնիոյ «Արևելեան Մամուլի» յունվար ամսոյ համարի մէջ Ծերենց ստորագրութեամբ մի նամակ։ Նամակը խիստ երկար և ձիգ էր, որպէս երևում էր, ամբողջապէս նոյն իսկ խմբագրութեան գործարանի մէջ կարկտած էր... Նամակի գլխաւոր նիւթը վերաբերում էր գ ա ղ-թ ա կ ա ն ո ւ թ ե ա ն խնդրին։—Այո, մի կարևոր խնդիր, որոյ մէջ պէտք է որոնել հայոց ներկայ և անցեալ թշուառութիւնները։

Պ. նամակագիրն իւր յօդուածի սկզբում ողջամիտ է և խելացի, որպէս մեր գժատան փիլիսոփան։ Նա ցոյց է տալիս, թէ ո՛րպիսի ցաւալի հետևանքներ ունեցաւ հայերի համար գաղթականութիւնը։ Նա օրինակ է բերում Վենետկի, Լիվօրնայի, Ամստերդամի և ամբողջ Լեհաստանի հայերը։ Նա յիշեցնում է «Մշակի» երկու յօդուածները Հընդկաստանի և Պարսկաստանի հայերի մասին, որոնց մէջ ցոյց էր դրուած տեղային հայերի անբախտ վիճակը և նոցա օրըստօրէ սպառումը...

Յանկարծ այս բոլորը մոռանում է նա...

Եւ խօսելով այն երևոյթի մասին, թէ այս օրուայ օրս հայը իւր բնիկ երկրումն թշուառ և անգործ է, ուտելու հաց և հանգստութիւն չունի,—պ. յօդուածագիրն մէջ է բերում հետևեալ խօսքերը.

«Այս վիճակներն (ապրուստի նեղութիւնը) օրաւուր կը ծանրանան, և միայն մեզի համար չեն, և ասօր ապացոյցն ալ յայտնի կերևի, երբ Անգղիացին, Գաղղիացին, Գերմանացին, Իտալացին, կը տեսնենք, հայրենիքներն ձգած, մեր երկիրներուն մէջ եկած, հացի պատառ մը կը փնտռեն, ոմանք իւրեանց արհեստին՝ ոմանք իւրեանց դրամագլխին՝ ոմանք իւրեանց ճարպիկութեանը վստահանալով։ Ինչու ա յ ս օ ր ի ն ա կ ի ն չենք մտածեր հետևել մեք ալ, ինչու մեր հորիզոնը չենք ուզեր ընդարձակել, շարժելու սովորութիւնը ինչու կորուսեր ենք. պէտք է ուրեմն միշտ մեզի սուրբ և սովոր անտանելի բռնութեանց խարազանը, որ կարենանք շարժել և ընկնել հ ե ռ ո ւ աշխարհներ, որպէս զի հաց, հարստութիւն և մինչև երջանկութիւն գտնենք...»

Մտածում ես, թէ ո՛րտեղ է այն «հացի, հարստութեան և երջանկութեան» երկիրը, ուր կա...նում է առաջնորդել մեր նոր Մովսէսը իւր տառապեալ իսրայէլը։—Հնդկաստանում, դարձեալ նոյն երկրում, ուր յառաջ նա ողբում էր հայերի ցաւալի կորուստը։ Նա դարձեալ հայերի փրկութիւնը գտնում է գաղթականութեան մէջ...

Ահա նորա խօսքերը.

«Ուրեմն ինչ կարգելէ այսօր այն հայերը, որ իրենց ծնուած տեղուանքը կը նեղեն ի չքաւորութենէ կամ ի բռնութենէ, յանգործութենէ կամ ի սառապանաց, երթալ հոն այն տեղուածքը (Հընդկաստան), ուր իրենց ազգակիցքը երբեմն ըղձողակ վիճակէ մը ազատելու համար դիմեր և երջանկութիւն գտեր են։ (Ակնարկում է Պարսկաստանից դէպի Հնդկաստան առաջուց գաղթող հայերի վերա։) Երբ այն ատեն և անկից վերջն ալ նաև հոն զեռ. բռնութիւն կայ եղեր. վասն զի նաև հոն Հնդիկ կամ Մողոլ երբեմն կրօնամոլութիւն գործածելով, հայ եկեղեցին, իրան գմբէթը կը կործանեն եղեր (Սուրաթի մէջ), բայց հիմայ թէ բաբելոնի աշտարակի չափ ալ բարձրացնէ ոք, արգելք դնող չը կայ Անգղիոյ և Հոլանդիոյ հովանւոյն տակ»...

Որքան յատուկ է Տաճկաստանի լրագրութեանը հրատարակել այսպիսի յիմար, վնասակար և մինչև անգամ խելագար գլուխների մտածութիւնքը, այնքան աններելի է «Արևելեան Մամուլին» որպէս մի առողջամիտ ամսագրին, հետևել ազէտների օրինակին, որոնք առանց մտածելու, առանց նպատակի դուրս են վիժում իւրեանց գլխի ցնորքները։

Ինչ որ օգտակար է մի ազգի համար, շատ անգամ նա լինում է վնասակար միւս ազգերին։

Անգլիացին, Փրանսիացին և գերմանացին ուր և գաղթում են, իւրեանց հետ տանում են՝ գիտութիւն, արհեստ, ճարտարութիւն, և վերջապէս իւրեանց սուրը և ք ա ղ ա ք ա կ ա ն գ ր օ շ ը։ Նոքա նուաճում են մի երկիր, հիմնում են այնտեղ ազատ գաղթաշէնք, և սկսում են օգուտ քաղել երկրի բնական հարստութիւններից։

Բայց ինչ է տանում իւր հետ դէպի օտար աշխարհ հայ գաղթականը։—Նա տանում է իւր հետ իւր անկիրթ գլուխը, իւր պանդխտութեան թոյլ գաւազանը և իւր ամեն զօրութեան դէմ խոնարհւող ս տ ր կ ա կ ա ն ո գ ի ն։ Ուր և գնում է նա հպատակ է։ Նա պէտք է գտնէ իրանից մի աւելի թոյլ, թշուառ և տգէտ ժողովուրդ, որ կարողանայ նորան հարստահարել, նորանից օգուտ քաղել.... Այո, այս բախտին հանդիպեցաւ մի ժամանակ հայ գաղթականը, նա գտաւ Գանգէսի ափերի մօտ իրանից աւելի մի թշուառ ժողովուրդ։ Բայց այն դարն անցաւ։ Այժմ այնտեղ անգլիացին հրեղէն սուրը ձեռին հրեշտակի նման հսկում է, և ոչ ոքին թոյլ չէ տալիս մօտենալ իւր զոհին...

Չը նայելով այն բոլոր վնասներին, որ հայի առջև դնում է իւր անցեալի պատմութիւնն, նա դարձեալ ձգտում է գաղթել... Հայը իւր հանգստութիւնը և իւր բարօրութիւնը միշտ երևակայում է հայրենի երկրի սահմանի դրսում... կարծես, նորա բնիկ երկրի հորիզոնը իւր համար թունաւորուած լինի...

Հայի մի այսպիսի յատկութիւնն միտս է բերում մի առակ, որ շատ անգամ լսած եմ իմ պառաւ տատիցս։ Նա տալիս էր մի առասպելական թռչունի անունը,—և թող այն թռչունը լինի հոպոպը,—ասում էր, թէ հոպոպը ուր և իւր բոյնը դնում էր, փոքր ժամանակից յետոյ գտնում էր իւր նոր օթևանը բոլորովին հոտած։ Այս պատճառաւ նա ստիպուած էր անդադար փոխել իւր բնակարանը, որպէս զի կարողանայ մի մաքուր տեղ գտնել։ Մի օր նա խորհրդով դիմեց ծծեռնակին. «Բարեկամ, ասաց նորան, ի սէր Աստուծոյ, ինձ մի ճանապարհ ցոյց տուէք, միթէ չը կայ աշխարհի երեսին մի տեղ, ուր կարելի լինէր մաքուր օդ շնչել և հան-

եսականութեան և կամայականութեան գործածելուն…

Ուրեմն և այս նոր ծնվող ընկերութիւնը, որ արդէն քայլ առ քայլ առաջ է գնում դէպի կանոնադրութեան հաստատութիւնը, յոյս ունենք որ վերոյիշեալ թերութիւններից ազատ կը լինի և չի հետևի նոցա օրինակին, որք անձնականը ընդհանուրից վեր դասելով, միմիայն իրանց համար են եղել մտածում… Գործակատարների այժմեան աննախանձելի դրութեանը դարման տալու համար անհրաժեշտ հարկաւոր էր այդպիսի ընկերութիւն, որի նպատակը պէտք է լինի՝ ապահովացնել իր անդամների նիւթական կողմը և զարգացնել նրանց թէ բարոյապէս, թէ իրանց դասի մտաւոր պիտոյքներին համեմատ չափաւոր գիտութեան մէջ:

Համարձակ կարելի է շնորհաւորել մեր վաճառականներին, որ նոցա գործակատարները ճանաչել են իրանց դրութիւնը, հասկացել են իրանց պակասութիւնները և դիմում են այդ տեսակ բարոյական գովելի ձգտումներին, որոնցից կառաջանան ընդհանրական շօշափելի օգուտները ամբողջ հասարակութեան համար:

Մեր վաճառականները տարից տարի ամեն կողմից առաջադիմութիւն են անում, եւրոպական վաճառականութեան հոսանքին հետևելով և յոյս ունենք որ մեր վաճառականների լուսաւորված և կրթված մասը կը հասկանայ իր գործակատարների համար այդ տեսակ ընկերութեան օգուտը և ցոյց կը տայ գործով իր կատարեալ համակրութիւնը գործակատարների ընկերութեան հիմնելուն և զարգանալուն: Վաճառականները կը հասկանան վերջապէս թէ գործակատարների օգուտները և իրանց օգուտները մի են, թէ որքան աւելի նիւթապէս ապահովացած կը լինի գործակատարը, որքան բարձր կը լինի նրա բարոյական և մտաւոր զարգացման աստիճանը,—այնքան օգտաւէտ է այդ և իրան վաճառականին…

Ցանկանում ենք կատարեալ աջողութիւն այդ ընկերութեանը:

Գ. Մեհրաբեանց

ԹԻՖԼԻՍԻ ԱԶԳԱԲՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ՉՔԱՒՈՐ ՄԱՍԸ

Քաղաքիս պօլիցիական 8-որդ շրջանում, մեր ազգաբնակութեան ամենաաղքատ մասում ժողովրդագրութիւն անելիս, մենք կարողացանք ծանօթանալ քիչ շատ Թիֆլիսի ազգաբնակութեան չքաւոր մասի դրութեան հետ:

Ոչ թէ միայն մարդասիրական աչքով նայելով այդ ողորմելիների վրա, որք քանդված տներում, նեղ, կեղտոտ փողոցներում, ապականված օդի մէջն են ապրում, պէտք է մտածէինք նրանց դրութիւնը լաւացնելու մասին, բայց և քաղաքիս ընդհանուր օգուտը աչքի առաջն ունելով, հարկաւոր կը լինէր հոգալ քաղաքիս այդ թաղի կատարեալ կերպարանափոխութեան կարևորութեան մասին:

Այդ տեսակ անառողջ, ապականված օդ ունեցող, նեղ փողոցներով և կիսաւեր կամ քանդված, խոնաւ տներով թաղերը վնասակար են մի մեծ կենտրոնի մէջ ոչ թէ միայն այն ազգաբնակութեան մասին, որ այդ թաղերի մէջն է զետեղված, բայց պատահած դէպքին կարող են մեծ վտանգ ներկայացնել և ամբողջ քաղաքին, մի որ և է տարափոխիկ հիւանդութեան բոյնը դառնալով և տարածելով նրան ամբողջ քաղաքի մէջ….

Ընդհանուրի օգուտը չէ կարող այլ լինել քան թէ մասնաւորի օգուտը: Մտածելով սորին, աղքատ, չքաւոր մի դասի դրութիւնը բարւոքելու, մի և նոյն ժամանակ մենք մտածում ենք և մեր, այսինքն ընդհանուրի դրութեան մասին:

Թիֆլիսի յիշված թաղի մէջ ապրում է մեծ մասամբ մեր արհեստաւոր ազգաբնակութիւնը, իրանց ընտանիքներով: Ի՞նչ մտաւոր, բարոյական բարելաւութիւն կարող ենք սպասել այդ խեղճ և աշխատասէր, բայց ապարդիւն աշխատող դասի մէջ, երբ նիւթական կողմից նրա դրութիւնը այդքան թշուառ է դեռ ևս, երբ նա չէ կարող առաջին պիտոյքը, յարմար, թէև համեստ, բայց մաքուր, առողջ բնակութիւն ունենալ, լայն փողոցներով, մաքուր օդով և ջրով…. Ի՞նչ աշխատանքի ոյժ կարող է լինել այդ տեսակ արհեստաւոր դասի մէջ, որին վիճակված է ապրել անառողջ մի թաղի, ապականված օդի, խոնաւ սենեակների մէջ, որտեղ շատ անգամ մի սենեակում եօթ, ութ հոգի են կենում….

Մենք մի քանի անգամ առաջարկած ենք „Մշակի" մէջ, հիմնել Թիֆլիսում մի բաժանորդական ընկերութիւն, որ նպատակ կունենայ գնել տները և հողերը Թիֆլիսի հին մասի, մաքրել գետինը, ջուր անցկացնել, աւելի լայն փողոցներ անցկացնել, նոր տներ շինել,—յետոյ կամ ծախել կամ վարձով տալ տները…

Մենք ընկերութեան այդ տեսակ ձև ենք առաջարկել, լաւ հասկանալով որ մեր ժողովրդին յատուկ է ամեն բանի մէջ ոչ թէ միայն օգուտներ որոնել և շատ անգամ ընդհանուր, բարոյական օգուտներով բաւականանալ, այլ ամեն տեղ որոնել ն ի ւ թ ա կ ա ն շ ա հ ե ր ը միմիայն:

Բայց այդ պրօէկտն էլ այն ժամանակ առիթ տուեց լրագրութեան մի քանի միմոսներին ծաղրելու այն առաջարկութիւնը որ մեր երևակայութեան ծնունդ չէ, այլ ամեն բարեկարգ և քաղաքակիրթ երկրում իրագործվում է ամենահեշտ կերպով:

Մենք առաջարկեցինք բ ա ժ ա ն ո ր դ ա կ ա ն ընկերութիւն, որովհետև աչքի առաջ ունէինք որ մերոնք առանց նիւթական շահերի ոչինչ նոր ձեռնարկութեանը ձեռք չեն տայ,—այն ինչ մեզ յայտնի է որ ուրիշ երկրներում այդ տեսակ ձեռնարկութիւններ, ինչպէս քաղաքի աղքատ մասի, չքաւոր արհեստաւորների թաղերի վերաշինութիւնները գլուխ են գալիս մինչև անգամ բարեգործական ընկերութիւնների միջոցով:

Ուրիշ երկրներում բարեգործական ընկերութիւնների միջոցով հաւաքած գումարները գործ են դնում արհեստաւորների թաղերի վերաշինութեան վրա, լաւ հասկանալով որ այդ մարդասէր ձեռնարկութիւնների վրա գործ դրած գումարները չեն կարող նիւթական կորուստ համարվել, որովհետև երբ կերպարանափոխվում է մի մեծ քաղաքի անառողջ թաղ, այդ ազդեցութիւն ունի և ամբողջ քաղաքի առողջապահական դրութեան բարւոքելու վրա: Բացի սորանից որքան լաւ կը լինի արհեստաւոր, աշխատող դասի ապրուստը, այնքան աւելի կարելի է յուսալ նրա բարոյական և մտաւոր արագ զարգացման մասին,—իսկ ամբոխի, աշխատող, արհեստաւոր, մշակ դասի բարոյական և մտաւոր զարգացումը օգտաւէտ և ցանկալի պէտք է լինի ամբողջ հասարակութեան համար:

Այդ տեսակ բարեգործական ընկերութիւններ կազմված են Եւրոպայի մեծ քաղաքներից շատերի մէջ, մանաւանդ այնպիսի քաղաքներում, որտեղ արհեստաւոր դասը և ֆաբրիկաների մէջ բանւորների դասը բազմաթիւ է:

Մենք կը յիշենք այդտեղ գլխաւորապէս այն քաղաքների այդ տեսակ ընկերութիւնների գործունէութիւնը, որոնց մեզ անձամբ աջողվեցաւ տեսնելու: Կը յիշենք այդտեղ գլխաւորապէս երեք քաղաքներ՝ Միւլհաուզէն, Ցիւրիխ և Ժընէվ քաղաքները:

Բարեգործական ընկերութիւնը շատ անգամ մի քանի հարուստների դրամամբ կազմվում է այն նպատակով որ բարւոքէ արհեստաւորների դրութիւնը նոցա առաջին պիտոյքի, բնակարանների վերաբերութեամբ: Ընկերութիւնը առնում է կամ քաղաքի շրջակայքում նոր հողեր, կամ հին թաղի գետինը գնելով, քանդում է տներ, շինում է լայն փողոցներ, ջուր է անցկացնում, շինում է տներ, յարմարացնելով նրանց բնակարանները արհեստաւորների ընտանիքների բնակութեան, շատ անգամ փոքրիկ, առանձնական միյարկանի տներ, փոքր այգիով, ինչպէս Ժընէվում, յետոյ տալիս է վարձով արհեստաւորներին, գուցէ փոքր ինչ աւելի մեծ գնով քան թէ նոքա վճարում էին իրանց հին բնակութեան տեղում,—և տաս, տասն և հինգ, կամ քսան տարից յետոյ, արհեստաւորը միայն որոշված տարեկան վարձը վճարելով ընկերութեանը, դառնում է իր բնակած տան սեփականատէր….

Այսպէս են անում այն երկրներում, որտեղ հասկացել են, թէ անձնական և ընդհանուր օգուտները մի են և ոչ թէ աշխատում են անձնական օգուտների և շահերի հետևել ի վնաս ընդհանրութեան օգուտների….

Դուք չէք մտածում քաղաքի աղքատ, չքաւոր թաղերի վերաշինութեան վրա,—բայց մի անգամ խօլերան, ժանտախտը, ծաղիկը կամ մի այլ հիւանդութիւն իր բոյնը կը դնէ այդ թաղերի մէջ, այն ժամանակ ձեզանից էլ, հարուստ եսականներից էլ օրը 200 մարդ կը մեռնեն նոյն քաղաքիս բարեկարգ, եւրօպական թաղերում:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Հինգշաբթի օր, ապրիլի 15-ին, պիտի քննվէր ԹԻՖԼԻՍԻ Նահանգական դատարանի ապելլացիական բաժնի մէջ «Մշակի» աշխատակցի Պօղոս Ք ա թ ա ն ե ա ն ց ի գործը Ախալցխայի քաղաքային դեպուտատի պ. Ագնատուրովի դէմ վիրաւորանքի համար: Այդ գործը քանի մի տարի սրանից առաջ քննվեցաւ Ախալցխայի հաշտարար դատարանում և այնտեղի դատաւոր պ. Կարնօվիչ դատապարտեց պ. Քաթանեանցին մի քանի օր բանտարկութեան: Օրէնքով վիրաւորանքը լրագրութեան մէջ չէ ենթարկվում հաշտարար դատարանի քննութեան, այլ ուղղակի սկսվում է Նահանգական դատարանից, իսկ եթէ պ. Ագնատուրով գանգատ է տուել որպէս պաշտօնական անձն գործը պիտի սկսվէր ուղղակի սուդեբնայա պալատայից: Այդ պատճառով Նահանգական դատարանի ապելլացիական բաժինը վճռեց համարել գործը իր իրաւասութեանը չենթարկվող:

—

Մեզ գրում են ՍՈՒՐԱՄԻՑ, որ այդտեղից 20 վերստ հեռու գտնվող Դիրբ գիւղում, ապրիլի 8-ին սարսափելի հրդեհ է պատահել: Մօտ 40 տուն այրվեցան, դոքա մեծ մասամբ փայտեայ էին: Բնակիչները, մեծ մասամբ հայեր, տեսնելով որ ահագին կրակին առաջն առնել սաստիկ հողմի պատճառով անհնարին է, իրանք հազիւ հազ իրանց ընտանիքով, առանց իրանց կայքից ոչինչ փրկել կարողանալու, հեռացան դաշտը և հեռուից էին նայում լացով ու աղաղակով թէ ինչպէս էին այրվում իրանց տները: Գիւղը մեծ յուսահատութեան մէջն է:

—

Կիրակի օր, ապրիլի 18-ին հասաւ ԹԻՖԼԻՍ նոր Թեմական առաջնորդ, Գաբրիէլ արքեպիսկոպոս Ա յ վ ա զ օ վ ս կ ի:

—

ԵՐԵՒԱՆԻՑ մեզ գրում են որ այդ նահանգի ժողովրդական ուսումնարանների դիրեկտոր նշանակված է պ. Բ օ գ ա չ ե վ: Ով կը լինի պ. Բօգաչևի օգնական և թարգման հայոց լեզուի, դեռ ևս յայտնի չէ: Յայտնի է որ մեր նահանգում ժողո-

---

գիտ լինել»—«Այստեղ ինչով է վատ, հարցրուց ծիծեռնակը սառնութեամբ:—«Ախ, քոյրիկ, ես անբախտ եմ այստեղ, այս երկիրն ինձ համար չէ, ուր և բոյնս շինում եմ, քանի մի օրից տեսնում եմ, այնպէս վատ հոտում է, այնպէս վատ, որ ոչ միայն անտանելի է ինձ, այլ և իմ մանրիկ ձագերին:—«Ուրեմն դարձեալ միտք ունէք գաղթել, հարցրուց ծիծեռնակը ժպտելով:—«Ինչ պէտք է արած, քանի որ ապրել չեմ կարող… Ծիծեռնակը իւր գեղեցիկ դէմքը դարձրուց դէպի հոպոպը և ասաց այս խօսքերը.—Ընկեր, փոխանակ անդադար բոյնդ փոխելու, աւելի լաւ կը լինէր, որ խ ա ս ի ա թ դ (բնաւորութիւնդ) փոխէիր, որովհետև այդ ժահահոտութիւնն քո իսկ անձնամաքրութիւնից է փչում… եթէ ոչ, Աստուծոյ աշխարհը և այստեղ մաքուր է և սուրբ…

* * *

Մենք չենք կամենում հերքել, թէ մի երկրի բնական հարստութիւններն և մինչև անգամ նորա աշխարհագրական դիրքն մեծ ներգործութիւն ունեն բնակիչների կեանքի և նոցա զարգացման վերա: Մենք գիտենք, որ կան երկրներ, ուր մարդը իւրեան շրջապատող հանգամանքներից ստիպուած է լինել աղքատ թէ նիւթապէս և թէ մտաւորապէս: Այսու ամենայնիւ, Հայաստանը այն երկիրների կարգից չէ, որ իւր բնակիչներին չը կարողանայ մատակարարել նոցա կենսական պիտոյքները, և ստիպեցնէ նորանց իւրեանց ապրուստը որոնել օտար երկիրներում: Հայաստանը ունի կեանքի շատ յարմարութիւններ, եթէ նորա բնակիչները սովոր էին աշխատելու և երկրի հարստութիւններից օգուտ քաղելու: Բայց հայը գործել չը գիտէ, դորա համար նա աղքատ է, դորա համար նա հաց չունի, դորա համար նա թափառում է երկրից երկիր:

Հայը աշխատասէր ժողովուրդ է, այսպէս մտածում են շատերն:

Աշխատասիրութիւնն ոչինչ նշանակութիւն չունի, երբ նա զուգնթաց յառաջ չէ գնում ժամանակի պահանջների և նորա ընդհանուր զարգացման հետ:

Հեռուից դատել Հայաստանը առանց նորա մէջն մտնելու,—շատ հեշտ բան է: Բայց երբ որ մօտենում ես, սկսում ես բոլորովին այլապէս մտածել:

Հայը այսօր հերկում է իւր հողը այնպէս, որպէս հերկել է իւր պապի՝ Արամի օրերում: Արհեստը և ճարտարութիւնը նորա մօտ կրում են իւրեանց վերա հազարաւոր տարիների հնութեան կնիքը, կարծես այդ ազգը մի քայլ անգամ յառաջ չէ դրել… Ինձ պատահել է տեսնել Հայաստանում հին փլատակների տակից դուրս եկած խեցեղէն ամանները,—նոյնը այսօր շինում է հայ բրուտը առանց որ և իցէ զանազանութեան: Ինձ պատահել է տեսնել Հայաստանում ամբողջ ժողովուրդ, որ պարապվում էր խաշնարածութեամբ: Այս հովիւ ժողովուրդն դեռ ապրում է իւր նախնական կեանքով. նորա հագուստը ոտքից ցգլուխ կազմուած է բուրդից, բոլորը նահապետական պարզ ձևով: Նորա ստնամանները (տրեխները) մինչև անգամ հիւսած են այծի մազից: Եւ մարդ, դառնալով դէպի հնութիւնը, մտածում է, թէ դա նոյն հովիւ ժողովուրդն է, որ Հայկի և Արմենակի օրերով թափառում էր Բզնունեաց ծովակի չուրջը իւր անասունների համար ճարակ գտնելու…. Ես առիթ եմ ունեցել մտնել նոցա գետնափոր խրճիթների մէջ, որոնք աւելի գազանների որջերի են նման, որոնց մէջ տէրը և իւր չորքոտանին միասին և մի յարկի տակ են ապրում:—Ես տեսել եմ նոցա կիսավայրենի նահապետական կեանքը և համաձայնուել իմ Քսենոփոնի հետ, մտածելով, եթէ այդ յոյն պատմաբանը նորից անցնելու լինէր Հայաստանի միջով, նորից նկարագրելու լինէր նորա ընտանեկան կեանքը, դարձեալ նոյնը պիտի գրանէր, ինչ որ տեսել է 24 և կէս դար առաջ….

Եւ այդ անմեղ, պարզամիտ ժողովրդին խրատում են, որ նա թողնէ հայրենի երկիրը, գնայ հեռու, շատ հեռու, և օտար աշխարհներում իւր համար ապրուստ որոնէ… Եւ այդ ժողովուրդն է, որ այժմ լցնում է Կ. Պօլսի քարվանսարաները, նաւահանգստները, մաքսատները, և հ ա մ ա լ ի ստոր պաշտօնն է կատարում,—մի ծառայութիւն, որ բեռնակիր անասուններին միայն է սեպհական… Այդ ժողովուրդն է, որին հանդիպում ես Տաճկաստանի և Եգիպտոսի (որտեղ չը կան նրանք…) բոլոր ծովեզերեայ քաղաքներում, ուր նոցա գործն է չ օ փ չ ի ո ւ թ ի ւ ն 1) թ ո ւ լ ո ւ մ բ ա ջ ի ո ւ թ ի ւ ն 2) և այլ այսպիսի ստոր պարապմունքներ: Ուր նոցա կերակուրն է՝ զինուորներից աւելցած ս օ մ ո ւ ն ը 3) և մզկիդների միաբանութեան (սօֆթաների) սեղանից աւելցած փշրանքը 4): Ուր նոցա օթևանն է բաղնիքների վառարանի (թուլամբարի) մոխիրները 5)…

Այս ժողովուրդն աւելի ուժ ունի, բայց դառնուկի սիրտ… Նա իւր բոլոր մարմնական զօրութիւնը սպառում է այն գործի մէջ, որ նաւերից փոխադրում է դէպի ցամաք այն ծանրութիւնները, որին կրակի և ովկիանոսի ուժերն հազիւ կարողանում են դիմանալ… Բնութիւնը ոչինչ չէ խնայել նորան. նորա մէջ կան հարուստ ու ճոխ զօրութիւններ, բայց դեռ անմշակ…—միակ բանը, որ պակաս է նորան, է կ ր թ ո ւ թ ի ւ ն ը, և այդ փոքր բան չէ…

Այս մշեցի, վանեցի, բաղէշցի ժողովուրդն է, որ հայրենիքը ձգած, ցրուած է դէպի ամեն կողմ: Նա թողնում է իւր տանը ծերունի հայր, պառաւ մայր, մանկահասակ ամուսին, փոքրիկ երեխայք,—բոլորն կարօտութեան մէջ… Նորան խորհուրդ են տալիս գաղթել, նոր աշխարհներ գտնել, և բախտ որոնել… Բայց ինչով և որպէս…

Հայաստանի դաշտերն մնացել են անմշակ, նորա ժողովուրդն դրսերում հաց է մուրանում… Նորան չեն սովորեցնում այն արհեստը, թէ որպէս նա գտնէր իւր հացը հայրենի հողի մէջ, այլ խորհուրդ են տալիս գաղթել…

* * *

Արդարև, հայերի գաղթականութիւնն ունեցել է և ունէ իւր պատմական և տեղական պատճառները, բայց եթէ խիստ կերպով քննելու լինենք, կը տեսնենք, որ ոչ այնքան պարսիկների, մօղոլ-

---

1) Չ օ փ չ ի ո ւ թ ի ւ ն նշանակում է հայ մշակների այն պարապմունքը, որ նոքա քաղաքացւոց տների աղբերը իւրեանց կողովների մէջ առնելով, տանում են ծովը նետում: 2) Թ ո ւ լ ո ւ մ բ ա ջ ի ո ւ թ ի ւ ն ն է ջրկիրների պաշտօնը, որոնք մի և նոյն ժամանակ ծառայում են որպէս հրդեհաշէջներ:

3) Ս օ մ ո ւ ն մի տեսակ հացի անուն է, որ տալիս են որպէս պաշար Տաճկաստանի զինուորներին. և նոքա սովորութիւն ունեն վաճառել հացի բորբոսած և անպիտանացած մասը հայ պանդուխտներին: 4) Տաճկաստանում կան այնպիսի մզկիդներ, ուր դրած են թագաւորների կամ երևելի անձանց շիրիմները, այսպիսի մզկիդներում մի դաս մօլլաների գործն է աղօթել այնտեղի ննջեցեալների համար. նոքա կոչվում են ս օ ֆ թ ա յ ն ե ր և ստանում են նոյն մզկիդի կայքից առատ կերակուր, որի աւելորդը, որպէս մի աժան կերակուր, գնում են հայ մշակներն: 5) Հայ մշակներն, մանաւանդ Տաճկաստանում, մի ուրիշ օթևանագին տեղ չը գտնելով գիշերելու համար, տարուայ տաք եղանակներում անցուցանում են եկեղեցիների գաւիթներում, իսկ ձմեռուայ ցրտերի ժամանակ բընակվում են բաղնիքների թ ո ւ լ ա մ բ ա ր ն ե ր ո ւ մ: Եթէ տարտարոսի վերա կամէիք ճիշտ գաղափար ստանալ, բաւական է մի անգամ թուլամբարը տեսնել, ուր բոցը, խեղդող ծուխը և մոխիրը միասին գործում են: Նա լաւ է նորանով միայն, որ տաք է… Այնտեղ է բոլոր պատսպարան չունեցողների օթևանը…

վրդոված գաղթողների մեծ մասը հայոց գաղթողներն են։ Մեր ժողովրդական գաղթողների վերատեսուչները իրանք են ընդունում իրանց համար [illegible] մեր ուսումնարանների գործութեան և մանկավարժական ուղղութեան մասին։

—

Պ. թղթակցին Գ. Փ ա ն ո ս ե ա ն ց, [illegible] ԹԻՖԼԻՍԻ [illegible] «Փարոս» [illegible], № 4։

—

ԱԼԻՔՍԱՆԴՐԱՊՕԼԻՑ մեզ գրում են՝ Արդէն մեզ յայտնի է որ Ալեքսանդրապոլ գիւղի [illegible] Ս. Էջմիածնի [illegible] 8 օր [illegible] 15 օր [illegible] 8—10 րուբլի [illegible] 100—150 րուբլի [illegible]

—

Տէր Մուշեղ քահանայ Տէր-Ղևոնդեանց, Ս. Էջմիածնի Սինոդի հրամանով նշանակվեցաւ [illegible] Տէր-Սահակեան [illegible] ԹԻՖԼԻՍԻ [illegible] էր, զրկվել էր քահանայագործութիւնից և Ներսիսեան դպրոցի հոգաբարձութեան անդամի պաշտօնից անդամ։

—

Այսօր ապրիլի 22-ին ժամի 8-ին երեկոյեան լինելու է ԹԻՖԼԻՍԻ երաժշտական ընկերութեան դահլիճում պ. Վ ի մ է ր կ ա տ ի ի կօնցերտը, որ մանդոլինի վրա է ածում։ Կօնցերտին կը մասնակցեն տիկին Դ է կ է ր-Շ է ն կ և օրիորդ Ա յ մ է։ Յոյս ունենք որ հասարակութիւնը կը գայ լսելու տաղանդաւոր երաժշտին։ Կօնցերտին կը մասնակցէ և պ. Դէկէր-Շէնկ, որ կածէ գիտարի վրա։

—

Ապրիլի 15-ին, հինգշաբթի օրը կայացաւ ԹԻՖԼԻՍԻ դումայի նիստը 8 ժամին։ Ուպրավա ներկայացրեց զեկուցում, որով առաջարկում է տարեկան 600 րուբլ նուիրել քաղաքային փողերից մեր քաղաքում նորերումս հիմնված մ ա ն կ ա բ ա ր ձ ա կ ա ն դպրոցին։ Դուման միաձայն ընդունեց ուպրավայի (քաղաքային վարչութեան) առաջարկութիւնը։ Նոյն նստում քննութեանն առաջարկվեցաւ Թիֆլիսի ս պ ա ն դ ա ն ո ց ի հարցի մասին զեկուցումը։ Զեկուցումից երևաց, որ պ. Պարունբէկով իր յանձն առած սպանդանոցի շինութեան մէջ և նորան կառավարութենից տուած կարգադրութեան շատ մասը կատարված չէ։ Դուման վճռեց յանձնել նոր ուպրավային կրկին մշակել և ներկայացնել ձայնաւորների ընդհանուր ժողովին այդ հարցի զեկուցումը։—Մենք դեռ առիթ կունենանք այդ նշանաւոր հարցի վրա աւելի մանրամասն կերպով խօսելու։

—

Ապրիլի 18-ին պ. Ն ի կ օ լ ա յ և վ, Ս. Պետերբուրգի ռուս օպերայի տենոր, տուեց իր կօնցերտը ԹԻՖԼԻՍԻ կրուժօկում։ Պ. Նիկօլայեվ մաքուր, դուր եկած և զօրեղ տենորի ձայն ունի և մենք մանաւանդ հաւանեցինք նորա հասարակ, համեստ երգելու ձևը։ Պարոնի հետևեալ կօնցերտը կը լինի երկուշաբթի օրը, ապրիլի 26-ին։

—

Ս. Էջմիածնից եկած մասնաւոր նամակներից տեղեկանում ենք, որ ԳԱՆՁԱԿԻ յաջորդութեան պաշտօնը կրկին վիճակվում է Գ ր ի գ ո ր վարդապետ Տէր-Ստէփանոսեանցին, որի ապարդիւն գործունէութեան հետ արդէն վաղուց ծանօթ են «Մշակի» ընթերցողները և որի յաջորդութեան ընթացքում Գանձակի հայ ժողովրդի ներգործող մասի եռանդուն համակրութիւնը սառել է հասարակական գործունէութենից։ Ցանկալի է որ այդ լուրը ստոյգ չը լինէր...

—

Ապրիլի 19-ին, առաւօտեան ժամը 11-ին ԹԻՖԼԻՍԻ Ներսիսեան դպրոցի հոգաբարձուները և վարժապետները ներկայացան առաջնորդարանի մէջ նոր եկած Թեմական առաջնորդին սրբազան Գ ա բ ր ի է լ արքեպիսկոպոսին։ Առաջնորդից ասված համակրական, համեստ և խելացի կարճառօտ ճառը բոլոր ներկայ գտնվողների վրա խիստ լաւ տպաւորութիւն գործեց։ Հոգաբարձու Գ. Իզմիրեանց պատասխանեց նրան, ներկայացնելով Թէ Ներսիսեան դպրոցի, Թէ Թիֆլիսի ծխական դըպրոցների այժմեան դրութիւնը և յոյս յայտնեց որ Գաբրիէլ արքեպիսկոպոսի առաջնորդութեամբ մեր ուսումնարանների գործը նոր կեանք կը ստանայ։ Մեզ համար նշանաւոր էին եկու կէտեր սրբազանի խօսքի մէջ՝ մինը որ նա խոստանում է երբէք ո չ մ ի կ ու ս ա կ ց ու Թ ե ա ն չը պատկանել, երկրորդ որ նա խոստովանեց որ իր ամբողջ կեանքում միշտ յ ա ր գ ա ծ է և սովոր է հ պ ա տ ա կ վ ե լ ձ ա յ ն ե ր ի բ ա զ մ ու Թ ե ա ն վ ճ ռ ի ն։

—

Մեզ գրում են ՇՈՒՇՈՒՑ, որ Խորէն վարդապետ Ս տ է փ ա ն է ստիպվեցաւ գնալ Ս. Էջմիածին, նորին Վեհափառութենից արդարադատ պաշտպանութիւն խնդրելու մի քանի հոգևորականների դէմ, որք նորա մասին մատնութիւն են արել Թէ հոգևոր, Թէ քաղաքական իշխանութեան, իբր Թէ նա աշակերտների մէջ ե կ ե ղ ե ց ու և պ ե տ ու Թ ե ա ն դէմ ամեն տեսակ վնասակար մտքեր է սերմանում։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ

—

Լրագիրները հաղորդում են հետևեալ լուրը՝ նորերումս կ. Պոլսի հասարակական կարծիքը շատ գրգռված էր և ահ ու սարսափի մէջ էր գցած տէրութեան մի կարգադրութեամբ։ Յայտնի է որ Բաղդադի կողմեր ժանտախտ է տարածված և օրը մինչև 100 մարդ են մեռնում. յանկարծ իմանում են որ տէրութիւնը հրամայել է Բաղդադի կողմերը եղած զօրքին ճանապարհ ընկնել շուտով դէպի կ. Պոլիս։ Կարելի է երևակայել հասարակութեան սարսափը... ուղղակի այն երկրից որտեղ սաստիկ ժանտախտ է տարածված, զօրքը առանց կարանտին պահելու, կը մտնի Թիւրքիայի մայրաքաղաքը և կը բերէ իր հետ Եւրոպա ժանտախտը։ Հասարակութիւնը բաղդաւորապէս սկսեց այդ կարգադրութեան մասին բարձր խօսել, ամեն տեղ տարածել այդ լուրը, աղմուկ, աղաղակ գցել, մինչև այն աստիճան, որ Թիւրքաց տէրութեան այդ անճոռնի կարգադրութեան լուրը հասաւ մայրաքաղաքում նստող եւրոպական դեսպանների ականջին։ Բաղդաւորապէս ասում ենք, որովհետև միայն եւրոպական դեսպանների խորհրդին հետևելով, Թիւրքաց տէրութիւնը ստիպվեցաւ շուտով կրկին հրաման տալ որ Բաղդադի կողմերից զօրքը այլ ևս ճանապարհ չընկնի դէպի կ. Պոլիս։ Ահա այն տէրութիւնը, որ յանդգնութիւն ունի իրան դասել եւրոպական պետութիւնների շարքում։ Եթէ կ. Պոլսի հասարակական կարծիքը չը զարթնէր և աղմուկ չը գցէր, Թիւրքաց տէրութեան այդ կարգադրութեան շնորհով ժանտախտը կը տարածվէր այժմ Եւրոպայում....

Թիւրքիայի բոլոր հպատակ ազգերը, քրիստոնեայ, Թէ այլադաւան զզված են այդ անտանելի, բԹամիտ, անընդունակ, վայրենի երկրից։ Հարկաւոր է ճշմարիտ հային յատուկ սարկական բնաւորութիւնն ունենալ, այդ տեսակ անշնորհ կառավարութիւնը համբերելու համար։ Մինչև որ փոքրիկ ազգութիւնները Թիւրքիայի հպատակութենից զզված, վրդոված են,—երկու միլիոնից աւելի հայ ժողովուրդը համբերութեամբ և բԹամիտ հնազանդութեամբ տանում է այդ ողորմելի մօնղօլական, բառի բուն նշանակութեամբ ժ ա ն տ ա խ տ տ ա ր ա ծ ո ղ տէրութեան անտանելի լուծը....

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

—

Հեռագիրը հաղորդում է որ Գերմանիայի կայսերական կանցլերութեան նախագահ, պ. Դ է լ բ ր ի ւ կ, իր պաշտօնից հրաժարականը տուեց, երկաԹուղիների տէրութեան ձեռքով գնելու հարցի նորա և իշխան Բիսմարկի մէջ տարաձայնութեան պատճառով։ Կարծում են որ արձակված Դէլբրիւկի տեղը կը նշանակվի Հեսսէնի մինիստր-նախագահ պ. Հօֆման։—Ապրիլի 17-ից (29) հեռագրով հաղորդում են Բ ե ր լ ի ն ի ց, որ պրուսական Լանդտագը 206 ձայների բազմութեամբ ընդդէմ 165 ձայնի ընդունեց նոր առաջարկված օրէնքի պրօէկտը տէրութեան ձեռքով Պրուսիայի բոլոր երկաԹուղիները գնելու մասին։—Բերլինից գրում են „Русскій Міръ“ լրագրում որ լուր կայ իբր Թէ իշխան Գօրչակով կամենալուն պէս կուղարկէ բոլոր եւրոպական տէրութիւններին մի շրջաբերական, որի մէջ կը բացատրէ Թէ Ռուսաստանի բոլոր քաղաքական նպատակները, Թէ կը յիշեցնէ այն ջանքերի մասին, որ Ռուսաստանը անում էր Եւրոպայում և արևելքում խաղաղութիւնը պահպանելու համար։

—

ՆԱՄԱԿ ՓԱՐԻԶԻՑ

—

76, մարտի 25-ին

Ինձ հարցնում են, Թէ ինչու եմ այնքան հալածում կաԹոլիկութեանը, ինձ ինչ է արել։

Այսպիսի հարց առաջարկող պարոնները երևի գաղափար չունեն ոչ կաԹոլիկութեան հին ու նոր կեանքի և ոչ զանազան ազգութիւններում ու հասարակութիւններում նորա հեղինական Թշուառութիւնների մասին։ Եւ ով գիտէ, գուցէ իրանք էլ կաԹոլիկական կամ համանման մի անտանելի սէկտին (աղանդ) պատկանելով, պաշտպանում և չեն կամենում խոստովանել ֆանատիկոսութենից բղխած չարաչար հետևանքները, Թէ ազգութեան և Թէ մարդկութեան համար։

ԿաԹոլիկութեան դէմ մենք կը խօսենք ոչ Թէ որպէս միայն մի հայ մարդ, որի քաղաքական կեանքի վերջին հարուածի պատճառը նա է եղել, որի ազգային ու հասարակական քայքայման ու Թուլութեանը շատ անգամ նպաստել է նա՝ Թըշնամական բանակների բաժանելով մի հասարակութեան զաւակներին, այլ որպէս մի անկախ ու-

---

ների, արաբացոց, և այլ բարբարոսների բռնութեան խարազանը դուրս է քշել նորանց հայրենի երկրից, որքան նոյն իսկ իւրեանց ծուլութիւնը, անգործունէութիւնը և կոյր կրօնական մնահաւատութիւնը...

Պարսիկը, մօղոլը, արաբացին կողոպտել է նորա սեպհականութիւնը, հրդեհել է նորա բնակարանը, մօր աչքերի առջև մորթել է նորա երեխան, ոչնչացրել է ամեն ինչ, որ սուրբ է նորա համար և նուիրական,—հայի քահանան մխիթարել է նորան ասելով. «Այդ մեր մեղքերի համար է, որ Աստուած պատժում է մեզ... Թողնենք այդ երկիրը, նա անիծուած է, և մեզ համար մի ուրիշ տեղ պտռենք»... Հայը սրբել է իւր աչքերի արտասուքը և մխիթարուել այդ խօսքերով...

Եւ այժմ շատերն մտածում են, Թէ հ ա ր ս տ ա հ ա ր ու Թ ի ւ ն ն է, որ ստիպեցնում է հային Թողնել իւր բնիկ երկիրը։ Այո, ասիական Տաճկաստանում Քուրդերն հարստահարում են։ Բայց ով է մեղաւոր։—Կառավարութիւնը, պատասխանում են, որովհետև այնքան Թոյլ է, որ չէ կարողանում զսպել իւր վայրենի հպատակները։

Դիցուք Թէ կառավարութիւնը Թոյլ է, բայց հայը, իւր անձի, ընտանիքի և սեպհականութեան տ է ր ը, միԹէ պարտաւոր չէ նոցա պահպանութեան համար ընդդիմանալ իւր Թշնամուն և Թոյլ չը տալ որ կողոպտեն իւրեան։

Գոյութեան կռուի մէջ ամեն Թոյլ ուժեր դատապարտուած են ոչնչութեան։ Ցանկանում ես ապրել, սովորիր դէմ դնել այն արգելքներին, որ խանգարում են քո բարօրութեանը։

Մուշի գաւառներում աւելի քան 250—հազար հոգի հայեր կան, և այդ տասնապատիկ Թւով աւելի բազմութիւնը հարստահարվում է մի քանի հազար Թափառական քրդերից... Ով է մեղաւոր...

Երբ մարդ անընդունակ է ա ն ձ ն ա պ ա հ պ ա ն ու Թ ե ա ն, նա կեանքի իրաւունք չունի...

Քուրդը, որպէս մահմետական, պաշտպանութիւն է գտնում տիրող կառավարութիւնից իւր բարբարոսութեանց մէջ, իսկ հայը, որպէս քրիստոնեայ, մնում է անօգնական, նա ստիպուած է իւր կրօնքը փոխել, որ մահմետականներին հաւասար արտօնութիւն ստանայ։ Այսպէս մտածում են շատերը։ Բայց ոչ, այդ երևոյԹի պատճառը պէտք է որոնել նոյն իսկ հայի Թուլութիւնների մէջ։ Վանի և Մուշի մօտ բնակվում է մի հարևան ազգ, նոյնպէս քրիստոնեայ, որպէս հայերը,—դոքա են ասորիներն, աւելի փոքրաԹիւ քան Թէ հայերը։ Ասորին ոչ միայն չէ հարստահարվում քուրդերից, այլ նա իւրեան մինչև անգամ ազատ և անկախ է պահել տէրութեան բռնութիւնից, որովհետև ասորու մէջ կեանք կայ, նա գիտէ Թէ որպէս պէտք է վարուել Թշնամու հետ...

* *

Կարճատես մարդու հայեցողական հորիզոնը շատ նեղ է լինում, նա հեռուն դիտել կարող չէ։ Կարճատեսը հրապուրվում է միայն շլացուցիչ երևոյԹներով, որոնք խիստ ազդու կերպով ներգործում են նորա տեսանելեաց վերա։ Այդ վիճակի մէջն է գտնվում «Արևելեան Մամուլի» պ. յօդուածագիրն։ Ցեխելով մի քանի հայ անուններ, որոնք մի ժա-

ժամանակ կարող էր իւր համար մի բախտաւոր վիճակ գտնել, որովհետև նա իւր մտաւոր զարգացումով աւելի բարձր էր քան Թշուառ հնդկացին, որ դեռ իւր տղայութեան մէջն էր գտնվում։ Տղայներին խաբելը և նրանց կողոպտելը մի դըժուար բան չէ։ Բայց երբ յայտնուեցան այնտեղ խ ա բ ո ղ ն ե ր ի մի աւելի մեծ բազմութիւն, որոնք իւրեանց արհեստի մէջ աւելի հմուտ և ճարպիկ էին, այն ժամանակ հայերի փառքը նսեմացաւ...

Եւ ուրիշ կերպ լինել կարող չէր։

Ազգերի գաղԹականութեան պատմութիւնն ներկայացնում է մեզ երկու տեսակ բ ա խ տ ա խ ը ն դ ի ր ն ե ր, մէկը որոնում է ո ս կ ի, միւսն՝ հ ո ղ։ Օրինակ, սպանիացին աստուածային Կօլոմբոսի հանճարով գտնում է Նոր Աշխարհը, և սկսում է կողոպտել խեղճ հնդկացիների կանանց ոսկի զարդերը, և անԹիւ նաւերով երկրի հարստութիւնները դէպի Սպանիա է կրում։ Այս անակնկալ հարըստութեան հեղեղը վերջապէս ձգում է նոյն ազգին աղքատութեան մէջ։ Անգլիացին գնում է այնտեղ՝ ընտրում է երկրի աւելի արգաւանդ մասը, և սկսում է մշակել նորան։ Նա գտնում է իւր հարստութիւնը բնութեան մէջ, որ երբէք չէ սպառվում։

«Գանձ գտնող աղքատի որդիքը սոված կը մեռնեն.» իսկ «քրտինքով վաստակած հացը չի սպառուի»։

Հայը ուր որ գնում է, պատրաստի ոսկի է որոնում և շատ անգամ գտնում է, որպէս գտան սկզբում Հնդկաստան գաղԹող հայերն։ Բայց նոցա որդիքն այժմ ուտելու հաց չունեն։ Ինչու.—

ներին, որ Թողել էին Պարսկաստանում։ Սպահանցի հայը, սովորելով պատրաստի ոսկու գործածութեանը, դադարեց գործելուց, ընկաւ ծուլութեան և չաւլութեան մէջ, և վերջապէս աղքատացաւ, երբ նորա Հնդկաստանից եկող Թոշակն դադարեց։

* *

«Արևելեան Մամուլի» պ. յօդուածագիրն գաղԹականութեան շահերը ցուցանելու համար՝ օրինակ է բերում հրէայները, որոնք Թէև աշխարհի ամեն անկիւններում ցրուած են, այսու ամենայնիւ, ունեն փառաւոր դրութիւն և կատարեալ երջանկութիւն են վայելում...

Որպիսի նախանձելի վիճակ...

Բայց միԹէ հրէան ազգ է, միԹէ նա կեանք և ապագայ ունի...

Այո, համեմատութեան մէջ պ. յօդուածագիրն չէ սխալուած։ ԵԹէ այսօրուայ-օրս հայերին կամենք համեմատել որ և իցէ ազգի հետ, նոցա զուգակիցը կը գտնէինք միմիայն հրէաների մէջ.— մի Թափառական ժողովուրդ, որ երկրի վերա ոչինչ հիմք չունի, որպէս այն բոյսերը, որոց արմատները խորին կերպով դրուած չեն հողի մէջ և հողմի ամենաԹեԹև փչելուց տարուբերվում են մի կողմից դէպի միւս կողմ...

Մեր խօսքը բաւական երկարացաւ, այժմ վերջացնենք։

Մարդոյ կեանքը կապուած է բնութեան հետ և նորա մայրը—է հողը։ ԵԹէ հայը կամէր կեանք և ապագայ ունենալ, նա պէտք է իւր ապրուստի հիմքի հաստատուն հողի վերա, և այդ հողը Թէ [illegible]

20 մարտի. Փարիզ. Մել.

անկողմնապահ դատաւոր՝ աչ.քի առջև ունենալով միայն անհակառակելի իրողութիւններ։

Քրիստոսը եկաւ աշխարհ և քարոզելով իր բարձր վարդապետութիւնը Պաղեստինայի երկրում՝ հիմնեց մի եկեղեցի ազատ սկզբունքների վրա, որ ամենքին յայտնի են։ Նոյն իսկ Քրիստոսի կեանքը մեզ ցոյց է տալիս տանելի, համբերող, ազատ խոհեմութիւն դէպի անհաւատները, դէպի իր մտքեր, գաղափարներ, համոզմունքներ չը համակրողները։ Նա քարոզում էր կատարեալ ազատութիւն։ Բայց մի այնպիսի ազատութիւն, որ արգելք չը պիտի լինէր, չը պիտի բացասէր, չը պիտի ճնշէր ուրիշի, օտարի ազատութիւնը։ Սորա մէջ է իսկապէս պաշտելի ու սուրբ սկզբունքը։

Պաղեստինայից տարածվեցաւ քրիստոնէութիւնը զանազան աշխարհներում և հիմնուեցան այն տեղերում զանազան եկեղեցիներ։

Նայելով այս կամ այն երկրի դիրքին, նայելով այս կամ այն ժողովրդի հասարակական կամ քաղաքական կազմակերպութեանը, նայելով իւրաքանչիւր ազգի բնաւորութեանը, ընտանեկան, ընկերական ոգուն յատուկ պայմաններին, պատմական [illegible]

[illegible]

ամենքին յաւիտենական տանջանքի մէջ դնող, իրան ամեն եկեղեցուց, ամեն ազատ վարդապետութիւնից, ամեն փիլիսոփայական գիտութիւններից գերազանց դասող։

Կաթոլիկական եկեղեցին է, որ իր կրօնը իր վարդապետութիւնը տարածելու համար քանդեց աշխարհներ, ազգեր սորկացրեց, խաչակիր արիւնահեղ կռիւներ, պատերազմներ դարերով շարունակեց և ինկվիզիցիական անգութ ու տմարդ դատարանով խարոյկների վրա կենդանի մարդիկ այրեց, սպանեց։

Կաթոլիկական եկեղեցին է, որ հիմայ էլ շարունակում է ցանկանալ իր սիլլաբուսով ամենքին հպատակեցնել, որ իրանից ձևեր, մտքեր, դաղափարներ, լուսաւորութիւն, զարգացում ստանան և հրաժարուելով թէ ազգային, թէ հասարակական և թէ անհատական համոզմունքներից,—ծառայեն, պաշտեն ու «սրբութիւն սրբոյ» համարեն իրան։

Կաթոլիկութիւնն է, որ կամենում է լատինական մեռած լեզուն մտցնել աշխարհիս ամեն կողմի եկեղեցիներում, ընդունել տալ նորան օտար, հասարակութեանը. այդ մեռած, օտար, անհասկանալի լեզուով քարոզել ու տարածել կաթոլիկական փտած, միայն պապական անսխալականների համար սուրբ, պաշտելի մտքերը, կարծիքները, դաղափարները։

Իսկ եթէ մի մարդ նորա վրա յարձակուի, դատապարտէ նորա ծուռ վարդապետութիւնը, նա չէ կարող համբերել, նա չէ կարող ընդունել մի որ և է ուրիշ, իրանից դուրս դատողութիւն ու միտք, որովհետև ինքը միշտ անսխալական, եսական, բարձր լինելով, կամենում է հանդիսանալ բռնակալ և հետևաբար ամենքին իր ծառայ, իր հետևող, իր պաշտող դարձնել։

Մենք համոզուած ենք, որ ինչպէս եկեղեցական՝ նոյնպէս և քաղաքական, գրականական աշխարհներում կան մարդիկ, որք ամեն բանով նման են կաթոլիկ՝ անհատական, ազգային կեանք, ազատութիւն չընդունող, ճնշող եկեղեցու ներկայացուցիչներին։

«Тифлисскій Вѣстникъ» լրագրի Պետերբուրգի թղթակիցը, որ կովկասեան փոքր ազգութիւնների մասին հարց բարձրացրեց՝ հրաւիրելով դոցա ընդունել իր յայտնած գաղափարը՝ մեր կարծիքով գրականա-քաղաքական մի եռանդոտ «կաթոլիկ» պարոն է, աւելի ոչինչ...

Ցարոյ

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Պ. դ. Անդրէաս Արծրունի հաղորդում է մեզ Ստրասբուրգից՝ Նորերումս երևելի ռուս երաժիշտ, պիանոյի վրա ածող Անտոն Ռուբինշտայն այստեղ մի կօնցէրտ տուեց։ Ժողովուրդը այնքան շատ էր, որ հազիւ կարելի էր սեփական տեղի վրա նստել։ Հասարակութեան ոգևորութիւնը անասելի էր։ Իր սեփական պիէսաներից երևելի երաժիշտը ածեց Թիֆլիսում յայտնի «Barcarole» և «Valse Caprice»։ Նա իր կօնցէրտը սկսեց Egmont-Ouverture» պիէսայով և այն ինչ որ գրած է չորս ձեռքի համար, նա գրեթէ նոյնը լիութեամբ ածեց երկու ձեռքով։ Վաղուց է որ ես այսպիսի վայելչութիւն ունեցած չեմ։

* * *

Եթէ մենք կը վեր առնենք մեր այժմեան հայոց վեց կղերական պարբերական հրատարակութիւնների վերնագրերի գլխատառերը, իրանց հրատարակվելու աւագութեամբ, կը ստանանք հետևեալ տառերը՝ Մ. Ա. Հ. Դ. Փ. Լ. Բաժանենք այդ տառերը երկու շրջանների վրա՝ մինչև «Դրպ. րոցը» և այդ ամսագրից յետոյ։ Առաջին կղերական շրջանը ներկայացնում է մեզ Մահ, — իսկ երկրորդը՝ Դարփրկութեան և Լուսաւորութեան կղերական ուղղութեան...

* * *

Այսօր, ապրիլի 22-ին «Մշակը» ունի 524 բաժանորդ։ — Ինչպէս բաժանորդները տեսնում են, մենք կարողացանք անցնել մի ուրիշ տպարան, այն է Հ. Էնֆիաճեանի և ընկ. տպարանը։ Այսուհետև «Մշակը» որի տառերը արդէն փոքր ինչ մաշվել էին, կը տպվի կրկին նոր տառերով և միւս տարի եթէ մեզ աջողվեց շաբթին երկու անգամ հրատարակել մեր թերթը, մենք այդ դիտաւորութիւնը իրագործելու համար էլ աւելի յարմարութիւն կունենանք Հ. Էնֆիաճեանի տպարանում։

Հօղարմներ անձինքներից երկու սեռի իրանց գեղեցիկ մազերով պարտական են միայն արտասահմանում վաճառվող այնպէս անուանված ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԽԻՆՕԴԻԼԻՑԵՐԻՆԻ ՊՈՄԱԴԱՅԻՆ, որ մազերը բուսնել է տալիս։ Այդ պօմադը բժշկական շատ հեղինակութիւններից փորձված է և ունի վկայական թուղթեր պ. Կլեչինսկուց որ Վիէննայի Լանդգերիխտի քիմիայի պրօֆէսօր է և նոյնպէս Մոսկվայի բժշկական վարչութեան թղլտւութիւն. Նա ունէր մեծ աջողութիւն և վերջին ժամանակ հետաղոտած էր Մոսկվայի բժշկական վարչութենից որ տուեց նրան իր հաւանութեան գործածութեան ժամանակ, մինչև անգամ մազերից մերկ գլուխները ծածկվում. Այդ պօմադը պնդացնում է կաշին, պահպանում է մազերը թափվելուց, մաքրութիւն և փայլունութիւն և իր անուշահոտութեան պատճառով, որ նրա յատուկ է, կարող է զարդարել ամենաչքեղ տուալէտի սեղանը. Այդ բոլոր յատկութիւնք են տալիս ինձ յուսալ Ռուսաստանում էլ նրա ընդարձակ տարածութենից լաւ ընդունելութեան վրա.
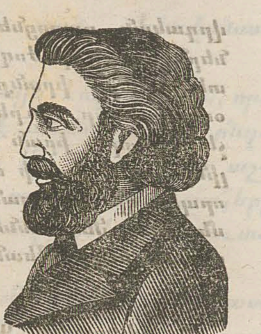

ԳԻՆԸ ՄԻ ՇԻՇԻ ՀԱՄԱՐ 2 ՌՈՒԲԼ

Իւրաքանչիւր շիշի հետ տրվում է և պօմադի գործածութեան նկարագրութիւնը.

ՊՕՄԱԴ

„PASTA EUGENIE"

Այդ պօմադի հնարող տիկինը որ յայտնեցաւ „Pasta" անունով, պատիւ ունի յայտնել յարգոյ հասարակութեան որ «Pasta Eugénie» այժմ ստացված է և ծախվում է Թիֆլիսում պ. ԼԱՆԿՕՒ մագիկային մագազինում, Արծրունու տանը, Վլադիկավկասում պ. ՍԵԳԱԼի մօտ, իսկ Ստավրոպոլում պ. ԿՈՒՐԻԼՋԷՆԿՕՒ մօտ, որտեղ ծախվում են և մնացած այստեղ յիշված արդիւնքները. Այդ պօմադը նշանաւորէ նորանով, որ նրա գործածութեան կարճ ժամանակից յետոյ երեսը խստակվում է զանազան բծերից,

անմաքրութիւններից և խոցերից և ստանում է երիտասարդական հասակին յատուկ թարմութիւնը և գեղեցկութիւնը. Առաջարկվում է այն անձանց որք կամենում են փափուկ և սպիտակ երեսի գոյնը ստանալ. Հնարողը երաշխաւոր է պօմադի ներգործութեան հաստատութեան համար. Գրաւական կարող են լինել աւանդները համար և այն վկայաթղթերի որք ստացված են թէ Վիէննայի քիմիքոս պրօֆէսօր պ. Կլեչինսկուց, թէ Մոսկվայի բժշկական վարչութեան թոյլտւութիւնը.

ՄԻ ՍՐՈՒԱԿԻ ԳԻՆԸ 1 Ռ. 60 Կ.

Որի հետ տրվում է և նրա գործածութեան նկարագրութիւնը.

Իւրաքանչիւր սրուակի վրա ինչպէս մազերի համար, այնպէս «Pasta» գտնվում է մի առանձին դրոշմ «Ամուրի» պատկերով և հնարողի ստորագրութեամբ որի վրա առնողներին խնդրում ենք ուշադրութիւն դարձնել.

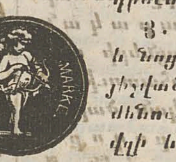

Bertha Ries

Յ. Գ. «Pasta» պօմադը առաջարկվում է և նոցա, որք թէև չունին զանազան վերև յիշված կաշու հիւանդութիւններ, բայց կամենում են ունենալ խստակ և թարմ երեսի, վզի և ձեռքերի գոյնը.

ՁԵՌՔԵՐԻ ՊՕՄԱԴԸ

Այդ պօմադը այնպէս է պատրաստված, որ նրա գործածութենից յետոյ ձեռքերը ստանում են զարմանալի փափկութիւն և սպիտակութիւն.

Սրուակի գինը 1 ր. 30 կոպ.

ՄԱԶԵՐԻ ՀԱՄԱՐ ՆԵՐԿ, թէ մուգ խարտեաշ, թէ սև, որ ներկում է 10 րօպէի միջոցում և չէ կորցնում իր տևողութիւնը 6 շաբաթվայ ընթացքում. Արկղիկը 3 րուբլ.

ՏՕԿԱՑԵԱՆ ԲԱԼՋԱՄ, հաստատ միջոց կոշտերի և կաշու կոշտութիւնների դէմ. Սրուակը 60 կ.

13 (50)

ԱՄԵՆԱՀԱՍՏԱՏ ՄԻՋՈՑ

ՓՈՔՐ ԵՒ ՄԵԾ ՄԿՆԵՐ, ԽԼՈՒՐԴՆԵՐ ԵՒ ՄԻՋԱՏՆԵՐ ՈՉՆՉԱՑՆԵԼՈՒ.
ՌՈՒՍ ԴՈՒՍՏՄԱՆ ՔԻՄԻՔՈՍ ՊԷՇՏԻՑ

ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՏԱՆ ՀԱՅԹԱՅԹԻՉ

Ու մի քանի արտասահմանեան պալատներից արտօնութիւններ ունի.

Պատիւ ունիմ առաջարկել թէ հասարակութեանը, թէ պ. պ. վաճառականներին ինձանից հնարած ամենանոր և մեծ ներգործութիւն ունեցող միջոցներ՝ մկներ, խլուրդներ և ամեն տեսակ միջատներ, ինչպէս օրինակ սև ուտիճ (տարական) ցեց, մըջիւն, բաղլինջ, լու և այլն, ոչնչացնելու համար։ Յիշեալ միջոցները, որք իմ գիւտերն են և ինձանից պատրաստված են, ստացան կատարեալ հաւանութիւն և յայտնի են ամբողջ Եւրոպայում, որի համար և ունիմ վկայաթղթեր.

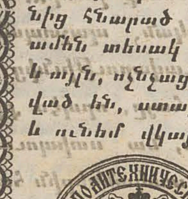

Այդ միջոցները արժանացան Մոսկվայի բազմարվեստեան հանդիսում 1872 թւին մեծ արծաթեայ մեդալի և Վիէննայի աշխարհահանդիսում 1873 թ. առաջադիմութեան համար մեդալի Eortschritts—(Medaille):

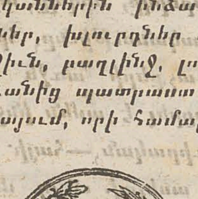

ՀՆԱՐՈՂԸ ԵՐԱՇԽԱՒՈՐ Է ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ ՀԱՍՏԱՏ ՆԵՐԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ.

Մեծ քանակութեամբ առնողներին զիջումն կը լինի.

ԳՆԵՐԸ՝

Մկների և խլուրդների դէմ դեղը մի սրուակի համար 1 ր. 50 կոպ. փոշին սև ուտիճների, ցեցի մըջիւնների և լուերի դէմ 1 րուբլ. Սորա հետ հարկաւոր է առնել և ցանցապէրշի փոքրիկ մեքենաներ իւրաքանչիւրը 60 կոպ.

Հեղուկ բաղլինջների դէմ մի սրուակ 1 ր.

Այդ միջոցը ունի անուշ հոտ, բծեր չէ անում և յանկարծակի է ներգործում, որի համար երաշխաւոր է գլխաւոր Դէպօ.

Հաստատ միջոց ԿՈՇՏԵՐԻ և կաշու կոշտութիւնների դէմ, մի սրուակ 60 կոպ.

Գլխաւոր դէպօ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ պ. ԼԱՆԿՕՒ մագիկային մագազինում, Գոլովինի փողոցում, Արծրունու տանը. ՎԼԱԴԻԿԱՎԿԱՍՈՒՄ պ. ՍԵԳԱԼի մօտ, իսկ ՍՏԱՎՐԱՊՕԼՈՒՄ պ. ԿՈՒՐԻԼՋԷՆԿՕՒ մօտ.

Օտարաքաղաքացիները թող բարեհաճեն ճանապարհի ծախսը վճարել յիշեալ միջոցները ուղարկելու համար. կարող են թէ փողով, թէ փօստի մարկաներով. 13 (50)

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Յաղագս տալոյ կապալաւ զպատկանեալ Աթոռոյն Սրբոյ Էջմիածնի անշարժ կալուածս, գտանեցեալս ի Թիֆլիս, յԱտենի վիճակային Կոնսիստորիային Հայոց Վրաստանի և Իմէրէթի ունի լինել աճրդախօսութիւն յՅն իսկ կրկնաճրդախօսութիւն ի 5ն առաջիկայ մայիսի։ Վասն պայմանացն մարթ է տեղեկանալ յԱտենի Կոնսիստորիային յամենայն աւուրց յ9ն ժամէ առաւօտու ց1 ժամ զկնի ճաշու, բացի կիւրակէից և տօնական աւուրց։ 1 (2)